

Tema 1. Els gèneres literaris

DIVISIÓ CLÀSSICA:

Èpica: narració de fets històrics des d'una perspectiva heroica

Lírica: poesia en què predominen la subjectivitat, tons afectius, sentimentals i emotius.

Dramàtica:

Tragèdia: composició teatral d'estil elevat que representa una acció seriosa i greu i en què el protagonista és endut cap a la catàstrofe per una passió o per la fatalitat.

Drama: composició teatral considerada un gènere mixt entre la tragèdia i la comèdia, i en la qual l'acció s'imposa a la narració.

Comèdia: composició teatral caracteritzada pel desenllaç feliç i per la seva intenció, generalment crítica o satírica.

MODERNAMENT:

Poesia/ Narrativa/ Teatre. Actualment es rebutgen aquests compartiments estancs dels gèneres.

POESIA:

S'expressen sentiments, experiències emocionals... tot allò que pertany al món personal i íntim de l'autor.

- Concepte molt semblant a la lírica.
- Hem de pensar que existia la poesia èpica, molt usada des dels orígens a l'època medieval—Aquesta poesia és narrativa. Ex: epopeies clàssiques com *l'Odissea*, els cantars de gesta —*Le chanson de Roland* o *El cantar del Mío Cid*...—

FORMA DEL POEMA:

- **Unitat bàsica del poema: vers**

Vers masculí és aquell acabat en paraula aguda, i vers femení en paraula plana o esdrúixola.

- **El còmput sil·làbic:**

Versos d'art menor: – 9 síl·labes (abcd).

Versos d'art major: + 8 síl·labes (ABCD).

Decasíl·lab (clàssic 4+6, èpic 6+4, amb cesura 5+5). Alexandrí (6+6 amb cesura) és característic de la poesia culta de totes les èpoques.

Hem de tenir presents els fenòmens de sinalefa, elisió i hiat.

Comptam fins a la darrera síl·laba tònica.

- **El ritme:**

Depèn de la combinació que s'estableix entre les síl·labes tòniques i àtones.

- **Rima:**

Consonant: coincideixen tots els sons a partir de la darrera vocal tònica.

Assonant: coincideixen només el sons vocàlics a partir de la darrera vocal tònica.

Rima masculina: paraules agudes.

Rima femenina: paraules planes o esdrúixoles.

Rima interna: entre paraules d'un mateix vers, sobretot si tenen cesura o pausa.

Sense rima:

versos blancs: no rimen, però estan sotmesos a la regularitat mètrica.

versos lliures: no rimen ni estan sotmesos a cap tipus de regularitat mètrica.

- **Tipus d'estrofa:**

Apariats: dos versos amb rima consonant (rodolins, auques).

Tercet: el més usat és l'encadenat, d'origen italià.

Quartet: art menor i major de rima consonant.

Quintet

Sextet

Octava

Dècima: normalment, art menor.

Sonet: 14 versos decasíl·labs (2 quartets i 2 tercets).

Romanç: versos heptasíl·labs.

5. Altres formes de poesia:

a. **Prosa poètica**: escrit en prosa amb recursos poètics.

b. **Cal·ligrames**: amb l'escriptura es dibuixa una forma relacionada amb el contingut del poema.

c. **Poema visual**: Substitució d'elements tradicionals per elements visuals (imatges, dibuixos, fotografies)

NARRATIVA:

El mitjà habitual és la prosa (hi ha, tanmateix, narracions en vers)

Elements formals: estructura, punt de vista, espai, temps i personatges.

La diferència principal amb la lírica és que s'hi conta una història protagonitzada per uns personatges en un lloc i un temps determinats, tot amb la presència d'un narrador.

Elements bàsics del gènere:

- **Estructura:** manera com s'ordenen els fets. La més típica és l'estructura tancada (plantejament, nus i desenllaç). Estructura oberta: sense resolució final. De vegades la narració no és cronològicament lineal.
- **Punt de vista:** perspectiva que adopta el narrador i la seva actitud:
- **Intern:** participa en la història de manera activa.
- **Extern:** omniscient (sap tot el que passa, però no hi participa).

objectiu (es limita a narrar els fets, les accions).

- **Espai:** on transcorren els esdeveniments:
- **Interiors:** espais tancats.
- **Exteriors:** espais oberts.
- **Temps:** n'hi ha de dos tipus:
- **Extratextual:** època en què s'esdevenen els fets.
- **Intern o textual:** durada dels fets dins la narració.
- **Personatges:** principals i secundaris. Plans (no canvien durant la història) i rodons (evolucionen al llarg de la història).

Classificació dels textos literaris narratius:

Cultes: novel·la i conte (més breu).

Populars: 1. Rondalla: combina elements reals i fantàstics. Final moralitzant.

2. Llegenda: parteix d'un fet suposadament històric.

3. Quadre de costums: narració que representa ambients i personatges

de l'època. Típic del segle XIX.

TEATRE:

- Fets reals o imaginaris de l'experiència humana; es representen en un espai físic davant el públic.
- El teatre que coneixem s'originà a la cultura grecollatina.
- Començà amb tragèdia, comèdia i drama. Han sortit altres subgèneres com la tragicomèdia.
- Elements del gènere teatral: autor, actor, públic, espai escènic, director. Se sol fer en estil directe i s'usa molt el diàleg, el monòleg, el soliloqui. Es pot dividir en actes (marquen canvis d'escenari) i escenes (marquen el temps i canvis de personatges).

Classificació del gènere:

1. Teatre culte:

- Tragèdia d'origen grecol·latí: l'heroi entra en conflicte amb alguna cosa superior, el destí. Sempre té un desenllaç fatal. Sol emprar-se el vers.
- Drama: l'heroi té un conflicte humà. El final és imprevist.
- Comèdia: té final feliç. Temes molt quotidians. Sol ser crítica i amb personatges arquetípics. Intenten mostrar un model de societat. Llenguatge molt col·loquial.

2. Teatre popular:

Religió: cicle de Nadal, de Pasqua, marià, bíblic, hagiogràfic.

Profà:

- a. Entremès: aparegué al s XVI. Es representava durant el descans de les comèdies.
- b. Sainet: un sol acte. Irònic. Precedent de la comèdia de costums.
- c. Farsa: caricatura els seus personatges.

Tema 2. L'època medieval

- Va de la caiguda de l'Imperi romà (any 476) a l'ocupació turca de Constantinoble el 1453.
- Es pot dividir en dues etapes: Alta edat mitjana (s. X, XI i XII) i Baixa edat mitjana (s. XIII, XIV i XV).

• Contextualització històrica:

– Amb la fragmentació de l'Imperi romà:

Imperi Bizantí: continuació de l'Imperi romà d'Orient.

Regnats europeus (amb Carlemany es convertí en l'Imperi Carolingi).

Dominis musulmans: des del nord d'Àfrica s'estengueren cap a la península Ibèrica.

El clima generalitzat de violència és el que provoca el naixement del feudalisme.

Marca Hispànica: la crearen els francs com a zona fronterera per protegir-se dels àrabs (part de l'actual Catalunya). L'any 870 Guifré el Pelós fou designat Comte d'Urgell i de la Cerdanya, i més tard de Girona i de Barcelona ò 987: el comtat es fa independent dels francs.

2. El feudalisme:

Sistema d'organització política i econòmica que carecteritzà l'Edat Mitjana.

Basat en una economia agrària i divisió de la societat en estaments lligats pel contracte de vassallatge (cerimònia on el vassall prometia al senyor fidelitat i serveis a canvi de protecció).

noblesa

Estaments bàsics: clergat

poble

El terme feudalisme fa referència al territori o feu governat per un senyor feudal. Vivia envoltat de la seva cort al castell, i és en aquest context cortesà on es va gestar i desenvolupar la literatura profana medieval o literatura cortesà.

La nostra llengua (com la resta de llengües romàniques) deriva del llatí vulgar. Aquest pas fou lent i gradual.

A principi del segle IX (Concili de Tours –813–) es decretà que la predicació es fes en llengües vulgars.

- **Primers textos en llengua catalana:**

– Català preliterari (el que es va parlar entre els segles IX i XI i que s'usava en llengua oral. Els texts escrits seguien essent en llatí).

Primers textos conservats en català són dels segles XII i XIII:

a. Fragment del *Forum Iudicum* (llibre de lleis visigot).

b. Les *Homilies d'Organyà* (considerat el primer text extens escrit en català). Inclou vuit sermons que contenen part de l'Evangeli.

A les corts occitanes del segle XII tengué el seu origen la lírica trobadoresca. Fou la primera mostra de poesia culta en llengua romànica –l'occità– i constituí la base de la literatura europea.

Gaudí de gran prestigi i s'estengué per tota la Romània.

Els primers poetes catalans adoptaren la llengua i tradició trobadoresques (fins a arribar a Ausiàs March).

Així, podem dir que teníem una separació lingüística entre poesia o occità i prosa o català.

4. La lírica trobadoresca

- **Trets de la poesia trobadoresca:**

- S. XII i XIII: la figura del trobador es contraposa a la de poeta:

poeta o llatí.

trobador o llengua romànica.

- Els poemes eren compostats per ser cantats.
- Tenien gran prestigi : classe social independent.

d. Trobadors: compositors

Joglars: intèrprets.

– **Els gèneres poètics:**

La cançó: gènere per excel·lència i vehicle de la poesia amorosa. Tenia melodia pròpia i de cinc a set cobles amb una tornada on apareixia el senyal amorós.

El sirventès: vehicle de l'atac, de la ira amb discurs moralitzador. Aprofitaven una melodia existent.

L'alba: poema amorós que expressava l'enuig dels amants quan s'havien de separar (intervenien la guaita, el gilós i els lauzengiers).

La pastorel·la: trobada dels enamorats i diàleg entre una pastora i un cavaller.

Tençó i torneament: debats entre trobadors sobre temes literaris.

– L'amor cortès:

Sempre presentaven la mateixa situació: una dama poderosa i casada i un enamorat lleial i sotmès a ella.

El lligam que s'estableix entre senyor i vassall es projecta a la relació que s'estableix entre dama i trobador.

Personatges:

- Dama ò midons.
- Trobador ò hom
- *Amor ò servei*

Costums de la cort: lleialtat, generositat, educació i refinament.

Oposició entre:

a. Cortesia (explicada al punt anterior).

b. Vilania (gent del camp).

Quatre situacions de l'estat amorós :

- a. Fenhedor
- b. Pregador
- c. Entenedor
- d. Drut

Tendències:

- **Trobar lleu:** estil de versificació senzilla, sense recursos estilístics complicats. Facilitat de comprensió.
- **Trobar clus:** complicació, singularitat i dificultat de comprensió (fons).
- **Trobar ric:** quan la dificultat es trobava en la complicació formal i la bellesa de la forma del poema (forma).

5. Ramon Llull.

- **Vida**

a. Vida cortesana:

– 1229: ocupació i conquesta de Mallorca pel Rei Jaume I.

- 1232: Ramon Llull neix a la ciutat de Mallorca, fills d'una família benestant barcelonina. Formaven part de l'elit del moment.
- 1257: té 25 anys i es casa amb Blanca Picany. Té dos fills i comença la seva etapa cortesana. Rep un càrrec palatí: senescal (majordom) de l'infant Jaume (futur Jaume II). Conrea la poesia trobadoresca (no en conservam) Això ho sabem a través de *Vida Coetània*.
- Entre els 25 i els 32 anys manté nombrosos amors il·lícits

b. Il·luminació de Randa: etapa de formació.

- 1263: Conversió de Llull a la vida religiosa. Ven totes les seves possessions i trenca els vincles familiars (les cinc aparicions de Crist crucificat). Aparegué la llegenda de Santa Eulàlia.
- Aprèn àrab amb un esclau cultivat i estudia llatí. Fa vida contemplativa al puig de Randa. Comença a concebre la seva Art. L'infant Jaume li proporciona els mitjans necessaris per fundar una escola monacal per formar missioners. 1276 es funda el monestir de Miramar, on s'estudia àrab i l'Art lul·liana.
- Es dedica a fer vida contemplativa: *Llibre de Amic e Amat* i *Llibre de l'orde de cavalleria*.

c. Difusió de la seva obra:

- 1283 : *Llibre d'Evast e d'Aloma e de Blanquerna son fill*.
- 1288 : Primer viatge a París (centre intel·lectual d'Europa) per defensar la seva Art a la universitat. Fracassa estrepitosament davant l'aristotelisme i l'escolàstica. *Fèlix o llibre de les meravelles*.
- 1293 : Primer viatge al nord d'Àfrica per predicar als infidels.
- 1294–1306: Diversos viatges per tot Europa. Escriu més llibres: *Arbre de Ciència*, *Arbre de filosofia d'amor*, *Llibre de l'ascens i del descens de l'intel·lecte*
- 1306: Segon viatge al nord d'Àfrica, on és empresonat sis mesos, condemnat a mort i, finalment, expulsat del país.
- 1309: La seva Art és acceptada en cercles universitaris a la facultat d'arts liberals, però no tant a la de Teologia. Dicta *Vida coetània*.
- 1316: Té 84 anys. Arriba moribund a Mallorca, o potser mor al vaixell de tornada. La llegenda diu que els musulmans el lapidaren a Bugia (no és gaire creïble). Les seves despulles són depositades a Sant Francesc.

• Ideologia i objectius:

- Tres grans eixos de la seva vida (*Vida coetània*):

1. **Tasca missional** (convertir els infidels).
2. **Escriure llibres** per lluitar contra els errors dels infidels.
3. Sol·licitar al papa i als reis cristians **crear escoles** per formar missioners .

• Gran coherència en tota la seva obra (segons ell, dictada per Déu).

- Característiques de la seva Art: és un sistema lògic que pretén demostrar els dogmes de la fe cristiana a través de la raó. Segons Llull, aquest sistema li fou revelat per Déu (com la Bíblia) .
- El concepc com una teoria de la ciència que es pot aplicar a totes les disciplines científiques (permet generar una enciclopèdia del saber). No va ser entès pels universitaris del s.XIII.

LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

1. La historiografia medieval.
2. Les quatre grans cròniques:
 - 2.1 Generalitats.
 - 2.2 Regnats historiatats a les quatre cròniques.
 - 2.3 *Libre dels Feyts* (crònica de Jaume I).
 - 2.4 La Crònica de Bernat Desclot.
 - 2.5 La Crònica de Ramon Muntaner.
 - 2.6 La Crònica de Pere el Cerimoniós.

1. LA HISTORIOGRAFIA MEDIEVAL

Les primeres obres que trobam a l'Europa post imperi romà estan escrites en llatí. A Catalunya són obres que fan referència a la Reconquesta. Es coneixen amb el nom de *Cronicons*. La primera obra important és *Gesta conitum Barcinonensis et Regnum Aragonice* (redactada des de mitjans S. XII fins a finals del XIII), que, juntament amb l'edició llatina, s'escrigué en català (1267–1283). Aquesta obra relata fets del passat; per això, paral·lelament, s'escriuen obres en llengua vulgar (català) i que historien fets contemporanis o recents (i no fets passats). Aquestes últimes són les conegudes cròniques medievals.

Per escriure aquestes cròniques, i també la historiografia, els autors se servien de cançons o narracions joglaresques. D'aquestes narracions no ens n'ha arribat cap, però dins les quatre cròniques trobam fragments que semblen clares narracions joglaresques (són orals). Els joglars es dividien en aquells que cantaven fets que havien passat feia segles i aquells que cantaven fets més recents.

- Recontadors de gestes antigues: "*historiadors*". Menys històrics, menys verídics i més llegendaris.
- Recontadors de novel·les: "*periodistes*". Més històrics i menys llegendaris.

2. LES QUATRE GRANS CRÒNIQUES

2.1 GENERALITATS:

- Escrites entre el S. XIII i el XIV. De gran valor. Entre la primera i la darrera hi van 200 anys. Finalitats generals de les cròniques:
 - a. Justificar determinats fets o actituds del rei. Explicar al poble accions polítiques del rei. Per això s'escriuen en llengua vulgar.
 - b. Deixar constància per escrit d'uns fets que per la mentalitat medieval tenen un valor didàctic. El rei era tot

un model a seguir pels seus súbdits.

c. Escrites amb un to heroic. Intenció d'exaltar el rei. Intenció patriòtica, de cohesionar el país.

– Aquestes quatre grans cròniques es varen escriure entre la unió d'Aragó i Catalunya, la conquesta de Mallorca, Menorca, Múrcia i València i l'expansió pel Mediterrani.

– Valors de les cròniques:

Des d'un punt de vista *històric* tenen un gran valor, ja que informen de fets antics. Des d'un punt de vista *literari i lingüístic*, tenen l'immens valor de dir-nos com es trobava la llengua entre la prosa de Llull i la prosa renaixentista. Des d'un *caire social*, tenen l'habilitat de mostrar-nos els costums, menjars, vestits, tractes socials... de la gent medieval.

– La crònica de Jaume I i la de Pere el Cerimoniós són autobiogràfiques. Això és un fet únic a l'Europa medieval.

– Regnats que cobreixen les diferents cròniques:

1. Crònica de Jaume I o *Llibre dels fets*: Jaume I el Conqueridor (1213–1276)

2. Crònica de Bernat Desclot: Alfons I el Cast (1162–1196), Pere el Catòlic (1196–1213), Jaume I el Conqueridor (1213–1276) i Pere II el Gran (1276–1285).

3. Crònica de Ramon Muntaner: Jaume I el Conqueridor (1213–1276), Pere II el Gran (1276–1285),

Alfons II el Franc (1285–1291), Jaume II el Just (1291–1327) i Alfons III el Benigne (1327–1336).

4. Crònica de Pere el Cerimoniós: Alfons III el Benigne (1327–1336) i Pere III el Cerimoniós (1336–1387).

-

2.3 LIBRE DELS FEYTS o CRÒNICA DE JAUME I

a. Redacció:

Crònica escrita en dos moments diferents del seu regnat: 1) 1244 a Xàtiva i 2) l'acaba trenta anys més tard, 1274, a Barcelona. De la primera crònica se'n féu una versió llatina (Fra Pere Marsili). Jaume I anava dictant la seva vida mentre els escriptors anaven redactant; finalment, un escriptor, Jaume Sarroca, ordena els documents i compon la crònica final.

b. Origen de la Crònica:

El rei En Jaume es plantejà escriure-la perquè creia haver rebut un *mandat diví*. Arran de venir a Mallorca (la millor cosa que, segons ell, féu al llarg de la seva vida) també es veu obligat a deixar-ho per escrit.

c. Contingut:

La podem dividir en quatre parts pel que fa als episodis més remarcables:

- Fets 1208–1228: des de la seva coronació fins un any abans de la conquesta de Mallorca. Fets importants: engendrament i naixença del rei, batalla de Muret, l'estada del rei a Montsó, lluites internes (de nobles) a

Aragó, casament de Jaume I amb Lionor de Castella.

- Fets 1228–1240: la guerra d'Urgell, les conquestes de Mallorca i València i l'estada del rei a Montpeller (ell hi va néixer).
- Fets 1242–1265: desavinences amb el rei de Castella, campanya contra els sarraïns rebels de València i aixecament d'uns nobles contra el rei. . .
- Fets 1265–1276: campanyes a València, conquesta de Múrcia, guerres entre nobles i fills de Jaume I, visita al sant Pare a Lió i contactes amb Alfons X de Castella.

CARACTERÍSTIQUES DE LA CRÒNICA:

a. Sentiment religiós: característic de tota la literatura medieval (recordem: societat teocèntrica). Moltes referències al sentiment o valor religiós de la pietat.

b. El providencialisme: pensar que Déu proveirà les coses i dirà què cal fer.

c. La bel·licositat: molt característica i present al llarg de l'obra. El rei dona amplis relats de l'estratègia i les lluites que ell fa com a monarca. La finalitat és ensenyar com és ell com a estrateg militar, sobretot perquè els seus fills n'aprenguin (funció didàctica). Això es veu principalment a les campanyes de València i Mallorca. Sovint surt a la crònica com l'heroi de la batalla.

d. La crònica té també un caire curiós d'intimisme. Trobam escenes d'intimitat entre el rei i la reina (xerrades...). Apareix un rei sensible (anècdota de l'oronella). Dos aspectes d'aquesta característica de l'intimisme: 1) la tècnica és molt novel·lesca (i no de crònica de fets) i 2) sorprèn que se'ns mostri un rei molt allunyat de la bel·licositat.

e. L'amor a la terra. Amor per Aragó i Catalunya (terres de les quals era rei) i per la ciutat de Montpeller (on va néixer). Després de la conquesta de Mallorca, els elogis es desvien cap a la terra conquerida pel seu esforç i no heretada com eren les primeres. Amb València passa igual.

Estil literari:

- La voluntat de narrar fa que l'estil sigui viu i àgil (primera persona o plural majestàtic).
- Espontaneïtat: el rei dicta i, per això, trobam desgavells sintàctics.
- El diàleg reproduceix textualment el que diu cada interlocutor (estil directe).
- De vegades, el lèxic tira a ser casolà, fins i tot groller.

Aspectes lingüístics:

- Descripció de personatges per la seva llengua (per exemple, descriu un francès emprant el francès). Finalitat: donar realisme a la descripció. Els àrabs, quan parlen, ho fan en mossàrab. L'infant Sanç de Castella parla en castellà.
- Ús del plural majestàtic: nós = jo.
- L'ús del diàleg és novedós en la literatura europea del moment.
- Sovint usa un llenguatge popular, amb refranys i dites.

La Crònica de Bernat Desclot:

Segona gran crònica, encara que sigui la més antiga quant a reis historiat. No és autobiogràfica.

Datació:

Entre 1283 i 1288. Bernat Desclot historia la vida i els regnats d'un seguit de reis.

Contingut:**dos blocs:**

a. Regnats antics: to èpic i basat en relats de joglars

b. Regnats de reis que ell ha conegut, sobretot Pere II el Gran. En aquesta segona part localitzam tres grups d'accions entorn d'aquest rei:

- Intervencions de la casa reial a l'actual Itàlia.
- Batalles entorn de la invasió de Catalunya pels francesos.
- Alliberament de Catalunya dels francesos (gran obra de Pere el Gran).

Estil:

Bernat Desclot deixa constància del rei com un gran heroi. Empra relats de joglars (vendrien a ser la bibliografia actual).

Objectiu:

Glorificar la figura del rei Pere II. Ens mostra el rei quasi com un heroi d'epopeia clàssica.

Autor:

Personatge de la cúria Reial. Nat al Rosselló. Conegut també com Bernat escrivà (ofici).

La Crònica de Ramon Muntaner:**Datació:**

Escrit al llarg del primer terç del segle XIV (1325–1328).

Contingut:

Expansió pel Mediterrani:

- Lluites a Sicília i a Calàbria (segle XIII).
- Expansió catalana cap a Orient (part més extensa).

3. Govern de Ramon Muntaner a dues illes del Mediterrani, al Nord d'Àfrica.

4. Campanya de Sardenya.

5. Coronació del rei Alfons III el Benigne (crònica minuciosa)

Reis historiat:

Des de l'engendrament de Jaume I (1207) a la coronació d'Alfons I el Benigne (1328).

Estil literari:

– Escrita per ser escoltada. Parla sovint d'oïdors. Per això, sovint empra l'estil dels joglars: cançons de gesta i

històries d'amor. Aquestes són les dues característiques principals i diferenciadores d'aquesta crònica enfront de les altres.

- Ens trobam amb un estil directe: usa un registre, sovint, propi del llenguatge col·loquial.
- També ens trobam amb l'ús sovintejat de frases fetes o populars, dites, refranys...
- Tendència a l'exageració (característica del llenguatge oral).

Influències posteriors:

Joanot Martorell s'inspira en aquesta crònica per escriure *Tirant lo Blanc*.

Objectius principals:

- Exaltació de la figura de cada rei: ésser suprem, gran i majestuós.
- Deixar constància de la feina pròpia i dels seus mèrits a la cort.
- To nacionalista.
- Projecta el seu patriotisme a la crònica que redacta.
- Planteja la necessitat de la unitat de les terres per dos motius: provenen d'una mateixa casa reial i tenen una llengua comuna.

Crònica de Pere el Cerimoniós:

Crònica amb nom de rei. Ocupa el regnat de Pere el Cerimoniós: Perelada, 1319– Barcelona, 1387. Ens retrobam amb el plural majestàtic *nós*.

Motiu:

Necessitat de justificar la seva política i els seus fets com a rei.

Contingut:

Estructurada en set capítols:

- Regnat d'Alfons el Benigne (1327– 1336), qui fou son pare.
- Primers anys del seu propi regnat (1336–40).
- Pugna amb el rei de Mallorca (1345), Jaume III.
- Lluites contra aragonesos i valencians (fins el 1350).
- Guerres contra Gènova (fins el 1355).
- Episodis diversos o esdeveniments a Sicília (fins l'any 1380).

Dos grans grups: 1. El tres i quatre. 2. El cinc i el sis.

Estil:

Igual que Jaume I, en dirigeix la redacció fins al mínim detall, però la seva prosa és acurada i perfeccionista, influïda ja en certa mesura per l'Humanisme.

7. La literatura religiosa i moral:

Contextualització històrica:

El Cisma d'Occident (1378–1417) marcà la fi de l'Edat Mitjana, i obrí una crisi espiritual i de pensament que va condicionar l'evolució de la societat entre els segles XIV i XV.

Compromís de Casp: 1412. Després de la mort de Martí l'Humà sense successió, es decidí que el successor seria Ferran d'Antequera, primer rei de la Corona d'Aragó que pertanyia a una dinastia estrangera: els Trastàmara.

Cisma d'Occident: durant 39 anys hi va haver l'existència de dos o tres papes simultanis (Roma, Avinyó i Pisa), la qual cosa comportà la divisió, per raons d'obediència religiosa, entre nacions, ordres religiosos i fidels.

És en aquest context on trobam tres figures que intentaran frenar o conduir aquesta evolució social:

• Francesc Eiximenis:

1327 (30)– 1409. Franciscà que arribà a ser bisbe d'Elna i patriarca de Jerusalem. Va viatjar per tot Europa. Molt influent en cercles cortesans i en els cercles propers del papa Benet XIII.

Intenció de la seva obra: purament didàctica i divulgadora.

Pretenia instruir sobre els principis fonamentals de la filosofia i la teologia medievals. Obra de caràcter religiós; cal destacar-ne la prosa planera, senzilla, precisa, elegant i directa que vol captar l'atenció del públic. És per això que farcí d'històries, *eximplis*, tots els seus textos. En destacarem tres: *Lo Crestià*, *Llibre dels àngels* i *Llibre de les dones*.

Lo Crestià: obra inacabada que havia de constar de 13 llibres (només en coneixem quatre: els primer, segon, terç i dotzè). Pretenia ser un compendi sobre el dogma i la moral cristians.

Llibre dels àngels: hi recull aspectes sobre la natura dels àngels. Va tenir gran èxit als segles XV i XVI.

El llibre de les dones: escrit el 1396. És una mena de manual educatiu adreçat a les dones cristianes. Intenta destacar-ne els vicis més característics mitjançant la sàtira per poder corregir-los. S'allunya, però, de la tradició misògina medieval.

• Sant Vicent Ferrer:

Nascut a València l'any 1350 i mort a Bretanya el 1429. Dominicà d'elevada formació intel·lectual i influent a la cort del papa Benet XIII. Va prendre part activa en el Cisma d'Occident a favor del papa d'Avinyó. Va participar activament en el Compromís de Casp, on defensà el candidat Trastàmara.

A la seva obra s'han de destacar dos aspectes:

- Intenció de reformar els costums morals de la societat.
- Concebre textos per predicar (ser transmesos oralment).

En conservam 280 sermons (en realitat en són resums). Predicava durant diverses hores i improvisava el contingut dels sermons, els quals eren copiats per membres de la companyia. Aquests membres eren clergues, juristes i centenars de penitents. Tots ells ajudaven a propiciar el clima de suggestió que es creava als seus

sermons. El caire moral de les seves predicacions, l'ambient que es creava i un públic analfabet provocaven exaltades i frenètiques reaccions (es creaven aldarulls entre membres de diferents religions de la mateixa ciutat). Jueus i musulmans eren obligats a assistir a l'espectacle religiós de Ferrer, on eren humiliats públicament i sovint patien ferotges atacs.

Sempre va predicar en **llengua catalana** i, encara que el públic fos d'una altra llengua, l'entenia i s'exaltava. Això era interpretat com un miracle del sant.

c. Anselm Turmeda:

Neix a Palma el 1355. Fill d'artesans, professà l'ordre dels franciscans. Estudià a Mallorca, Lleida, la Sorbona i Bolonya (on estudiava teologia). És a Bolonya on, tot llegint la Bíblia, es troba amb la següent frase: Darrere meu vendrà el Paràclit. Aquest és el nom que alguns cristians donen a Mahoma, cosa que el féu decidir anar a viure a Tunis, on finalment es convertí a l'Islam. Mor a Tunis el 1423?

Obra:

Llibre de bons amonestaments: hi trobam un component crític fort cap al cristianisme.

La disputa de l'ase:

Té doble intenció:

- Demostrar la inferioritat de l'home davant l'animal (no ho aconsegueix).
- Proclamar la dignitat de l'home perquè Déu s'encarnà en un home.

Tuhfa: els dos primers capítols són de caràcter autobiogràfic, i el tercer de tipus teològic. En aquest tercer capítol vol demostrar que els dogmes cristians són falsos.

TEMA 3. L'HUMANISME:

- Contextualització històrica:

La segona meitat de l'edat mitjana (s. XIV–XVI) es caracteritza per la substitució del feudalisme per un nou sistema d'organització social de caràcter burgès. Aquesta nova classe social va néixer a recer de les ciutats i de l'activitat mercantil. Creixia al marge de la societat feudal i el món cortès. Aquest fenomen es fa palès originalment a Itàlia a causa d'una sèrie de circumstàncies diverses que afavorien que així fos (poc arrelament de les estructures feudals i existència de ciutats Estat). S'ha de dir que els burgesos sovint s'esforçaven a relacionar-se amb l'aristocràcia mitjançant el matrimoni o vinculacions financeres i comercials. La burgesia provocà canvis econòmics, socials i ideològics. Així, marcà unes pautes de comportament i de pensament que no tenien res a veure amb el món feudal de les corts i les lluites entre nobles. Els escenaris culturals deixaren de ser les corts dels nobles per situar-se a les grans ciutats comercials, com ara Barcelona (s.XIII–XIV) i València (s.XV–XVI).

El segle XV s'inicià amb el Compromís de Casp i la instauració de la dinastia castellana dels Trastámara a la corona d'Aragó. Els successors d'Alfons el Magnànim generaren importants conflictes socials i polítics, fins al punt d'esgotar econòmicament el país i marcar un procés de castellanització de la cort i la cultura, que s'intensificà amb el casament de Ferran d'Aragó amb Isabel de Castella.

- **Context artístic: el Trecento italià.**

Els canvis provocats al llarg del segle XIV (*Trecento*) afavoreixen l'aparició de l'Humanisme literari, del qual

destacarem dues innovacions poètiques essencials (a part de les característiques literàries més generals):

- ***Dolce stil nuovo***: manera d'escriure poesia que s'allunya de l'estil trobadoresc.
- ***Donna angelicata***: nova concepció de la figura femenina que condueix a la reflexió personal i a una major presència de l'intimisme subjectiu.

Autors essencials:

Dante Alighieri: autor de la *Divina Comèdia*, extens poema al·legòric que suposa una genial síntesi del món medieval. L'obra s'estructura en tres parts que corresponen a Infern, Purgatori i Paradís, llocs que va recorrent l'ànima del poeta fins que arriba a la redempció gràcies a la figura de Beatriu.

Francesco Petrarca: conegut sobretot pels seus esplèndids sonets amorosos dedicats a la seva enamorada Laura. Representa la figura de l'enamorat en constant patiment.

Giovanni Boccaccio: és el gran prosista de la seva època. Autor d'*Il Corbaccio* i *Il Decamerone*, conjunt magistral i variadíssim de narracions breus molt imitat a totes les literatures europees.

- Bernat Metge: L'Humanisme i la Cancelleria Reial
- **La Cancelleria Reial**: